

ՓՈԽՆՁ

ԹԻԻ 639

Շ Ս, Բ Ս, Թ

1870 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

Թէեւ պատերազմական դործողութեանց նշանաւոր լուրեր չկան այս շաբթու, բայց ուրիշ տեղեկութիւններ ո'չ նուազ հետաքրքրական են եւ ուշադրութեան արժանի:

Շատ կողմերէ լուր կ'հասնի թէ՛ փառիկ մէջ յուզմունք կայ, եւ ներկայ կառավարութեան պաշտօնեայք համաձայն չեն: Նոյնպէս կ'հաստատուի թէ Նաբոլէոն կայսեր կուսակիցք վերջին օրերս դործելու ելած են: Թերեւս քիչ օրէն պիտի լսեմք թէ ներկայ նորակազմ կառավարութեան քթին տակ՝ ուրիշ քաղաքի մը մէջ ալ, յանուն Նաբոլէոն կայսեր, կառավարութիւն ու պաշտօնէութիւն մը կազմուած է: Դժուարին չէ մակարերել թէ այնուհետեւ ի'նչ պիտի ըլլայ Գաղղիոյ վիճակը. — ներքին փոթորիկներն ուժգնութեամբ բոլորովին վեր ի վայր պիտի ընեն ամեն բան, եւ հաւանականաբար ընտանի պատերազմ մը բացուելով՝ դաղղիացի դադղիացւոյ, կայսերականն հասարակապետականին վրայ հո'ւր պիտի ցանէ: Այն ատենը ինքնին պիտի իյնան խոնարհին փարիզի եւ ուրիշ այսպիսի երեւելի քաղաքաց բերդերն, պատուարները ու պատնէշները՝ գերմանացւոյ առջեւ, եւ թերեւս՝ այսպէս Նաբոլէոն Գաւթէն փարիզ պիտի վերածուի կիլոմ թաղաւորի ու Պիզմարգ կոմսի թեւերովը: Աւելի ծա'նը կերելի հասարակապետականաց վիճակը, երբ կայսերականաց կողմը յարին Նաբոլէոնի կայսրութեան համար «Այո» ըսէ տուող 7 միլիոնի չափ դիւղացի դաղղիացիք, զորս երբեմն անդղիական լրագրութիւնք գերպով իւրք կարհամարհէին, զՆաբոլէոն «կայսր դիւղացւոյ» անուանելով: —

Ի մի բան՝ վտանգը այսուհետեւ մեծ է Գաղղիոյ համար: Ո'ւր երկպառակութիւն, հո'ն ամեն աղէտ: Վկայ է տիեզերական պատմութիւնը:

Շաբթուս քաղաքական լուրերուն մէջ հետաքրքրական է նաեւ ուրիշ լինելի մը: Ես այդպէս չըսի, դու այդպէս չըսի, կըսեն իրարու ժիւլ-Ֆաւր եւ Պիզմարգ: Անդղիական նշանաւոր լրագրութիւնը՝ որ անդղիական կառավարութեան ալ բերանը կ'համարուի, կ'մեղադրէ զժիւլ-Ֆաւր: Սա, Պիզմարգի կողմանէ ղինադադարի կամ հաշտութեան համար՝ առաջարկեալ թեթեւ պայմանները ծանր ցույնելով Գաղղիոյ եւ աշխարհի, խաղաղութեան գործը ետ ձգած է եղեր: Պիզմարգ կըողորքէ ասոր դէմ, իւր չըսած խօսքերը ժիւլ-Ֆաւրի կողմանէ իրեն բերանը դուռած ըլլալուն համար: Եթէ սա'յդ է այս, գաղղիա-

կան ներկայ կառավարութիւնը պատճառ եղած կըլլայ պատերազմին չվերջանալուն, եւ ինքը իւր վրայ կառնու Գաղղիոյ մօտալուտ աղէտից ահեղ պատասխանատուութիւնը: — Յաղթական Գերմանիա, իսէր խաղաղութեան, թեթեւ առաջարկութիւններ կ'ընէ, բայց Գաղղիոյ կառավարութեան գլուխը գլուխուղ անձինքն զանոնք ծանրացունելով Գաղղիոյ նորանոր հարուածոց տեղի կուտան: Արիւն ձեր ի գլուխ ձեր կըսէ իմաստուն Գերմանիա, եւ պատճառովը կ'արունակէ. «Վոյթը չէ անոր, իւր թշնամոյն ոտքն ու ձեռքը կապած է նա, եւ դիտէ թէ ո'րչափ ալ ուժգնութեամբ թօթափեն զիրենք գաղղիացիք» միւսը Գաղղիոյ կըլլայ, եւ բոլոր աշխարհի աճանցելով Գաղղիոյ վրայ հաշտ աչօք չնայի աշխարհ:

Թիէրի անունն ու իւր պաշտօնն ալ տակաւին ամենուն բերանն են: Շատերը սկսած են այն աչքով նայիլ այս անձին եւ Գաղղիոյ ներկայ պաշտօնատարաց վրայ, ի'նչ աչօք որ կնային ուրիշին վնասոյն իրեն օգուտն ուղղ աճի մը վրայ: Թիէր տակաւին փարիզէն ոտքը չհանած՝ ի'նչ գուշակութիւն որ կըլլար, նոյնը հաստատութիւն կ'գտնէ հիմա: Ներկայ պաշտօնէութիւնը կուզէ եղեր որ Անդղիա՝ իբրեւ Գաղղիոյ դաշնակիցն ու բարեկամը՝ օգնէ այժմ Գաղղիոյ. երբ կը անանէ որ նա տրամադրի չէ այս օգնութիւնն ընելու, Ռուսիոյ կ'իմէ եւ անոր օգնութիւնը կ'հայցէ՝ Տաճկաստանի մէջ ուղածն ընելու թոյլտուութիւն խոստանալով իր իմաց Գաղղիոյ: Ռուսիա կ'մերժէ եւ Աղեկանդը կայսրն ու զահաժառանգն զթիէր իրենց ներկայութեան իսկ չեն ընդունիր:

Այսպէս գաղղիական նորակազմ կառավարութիւնը վրիպակէ վրիպակ գլորելով՝ կանգնելու փորձ կ'փորձէ, եւ չուզէր յաղթող Աղեկորին առջեւ խոնարհիլ ու ինքզինքն ուղղել:

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն

Ամեն Ս. Պատրիարք Հայրն անցեալ շաբաթ երեկոյ իւսկիւտար անցնելով, հետեւեալ առաւօտուն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր Պատարագ մատոյց եւ ֆարդ խօսեցաւ:

Նորին բարձր սրբազնութեան այս քարոզը նոյն օրէն հետէ մասնաւորապէս իւսկիւտարի մէջ շատերուն խօսակցութեան նիւթ մը դարձած է. եւ առանց պատճառի չէ: — Ս. Հայրիկն քարոզին մէջը կերպով մը ամբաստանել է երեսփոխանական ժողովն՝ ըսելով թէ «Կըռքը կըռք կ'սօսին բայց արդիւնք մը չըկայ, եւ եթէ յիշեցունեն իրենց՝ կ'գան»

գատին թէ խօսելու ազատութիւնը կը բռնաբարէ: — Ո'չ այսպիսի միայն. այլ եւ՝ յայտարարութիւն ըրեր է թէ «Լըրադիրք ոկսած են իւր դէմ խօսիլ, բայց ինքը հոգ չընէր եւ անոնց ալ պիտի պատասխանէ»: Եւ միանգամայն աւելցուցեր է թէ «Ինքը կ'ուիէ չվիսնար»:

Պատրիարքի մը բերնէն եկեղեցական քարոզի մը մէջ ելած այս խօսքերը ի հարկէ հասարակաց խօսակցութեան տեղի կուտան, եւ անպատեհ չէ՝ եթէ մէկ քանի խօսք ալ մեք ընեմք, յուսաւով որ, Նորին Սրբազնութիւնը՝ իրեն համար եղած բազմաժամանակեայ համբաւոյն համեմատ՝ լրագրական ազնու անաչառ քննադատութիւնը կ'յարգէ, յուսաւով որ Նորին Սրբազնութիւնը կախորժի ճշմարտութեան ձայնին լսել եւ իւր մէկ քանի տխար բարեկամաց պէս զփունջն իբրեւ իւր թշնամին չհամարիր, այլ՝ իբրեւ անկեղծ բարեկամը:

Յայտնի է թէ՛ ամեն կարգի մարդոց համար խօսելու ոճը տարբեր է: Ձրհանակիրն ուրիշ կերպով կ'սօսի, վաճառականն ուրիշ, արհեստաւորն ուրիշ, նոյնպէս ամեն կարգի պաշտօնատարաց համար խօսելու յատուկ մեթոտ մը կայ՝ որ պաշտօնական կըսուի. պաշտօնատարք պարտաւոր են այս մեթոտին հետեւելու. միանգամայն պարտաւոր են նկատելու թէ ո'ւր կ'սօսին: Եթէ պաշտօնատար մը այս մեթոտն ունկատմունքը չունենալով՝ ամեն տեղ բերնին եկածը դուրս տայ, իւր յարգը կ'կորսնցունէ եւ իւր ազդեցութիւնը կնուաղի կամ կոչնչանայ: Մեր Ս. Պատրիարք Հայրն ալ, իբրեւ բարձրաստիճան պաշտօնատար մը, եւ միանգամայն իբրեւ կրօնական ու քաղաքական պաշտօնատար մը, պարտաւոր է պաշտօնական լեզուով վարուիլ, պարտաւոր է կշեւ թէ այս ինչ խօսքն այս ինչ տեղը արտաբերել արժա'ն է: — Երեսփոխանութիւնը չը գործէր կամ կշատախօսէ եղեր. ասի եկեղեցւոյ մէջ քարոզի ատեն ժողովրդեան զրուցել բոլորովին անտեղի է եւ դայթակցութենէ զատ արդիւնք չունենար: Ս. Հայրիկը՝ իբրեւ նախագահ Ընդհանուր ժողովոյ՝ կրնայ երեսփոխանաց ժողովին մէջ խօսիլ այս վիճակին վրայ եւ յուզողութիւն հրաւիրել երեսփոխան էֆէնտիները՝ եթէ արդարեւ այս հրաւիրանաց պէտք կայ: — Լրագիրք սկսած են եղեր իւր դէմ խօսիլ եւ ինքն ալ պիտի պատասխանէ եղեր. չա'տ աղէկ, բայց ի'նչ օգուտ եկեղեցւոյ մէջ ժողովրդեան յայտնելէ. ժողովուրդը գիտէ թէ ազգային լրագիրք ազգային պատրիարքաբանի եւ մինչեւ իսկ պատրիարքի ու կաթողիկոսաց վրայ քննադատութիւն կ'ընեն, կ'ամ ազ-

դարարութիւններ կու գրեն եւ կամ այս եւ այն խնդրոց վրայ ուշադրութիւն կը հրաւիրեն — Ժողովուրդը միանգամայն կողմանէ Պատրիարքարանին կամ Ս. Պատրիարքին կողմանէ պատասխան կամ բացատրութիւն կարգաւ դարձեալ լրագրաց մէջ եւ ո՛չ թէ եկեղեցեաց բեմերուն վրայէն լակ յայտարարութիւններ։ — Ս. Պատրիարքը կուիւն չվարձար եղեր ի՛նչ նպատակ ունի այս խօսքը երբ եկեղեցւոյն մէջ Նորին Սրբազնութեան բերնէն դուրս կեցնէ։ Ս. Հայրիկը եթէ կուիւն չվարձար, բայց Ազգը կուիւն եւ կուսանէրնրէ կըվանայ. ազգին ամեն աշխարհի պատճառ եղած են կուսներն ու կուսաւորները։ — Ազգը ճարտար փորձերով համոզուած է թէ միաբանութիւնն ու խաղաղութիւնը են ազգի մը կանդաման ու յառաջդիմութեան տարերքը։ Չկրցանք ըմբռնել թէ Ս. Պատրիարքին յիշեալ խօսքին բուն նշանակութիւնն ի՛նչ է. բայց զարմանք կըսեմք թէ ուրիշ անդամ ուրիշ խնդրոյ մը առթիւ Ս. Պատրիարքը ըսած է թէ « Հա՛, այսպէս ծեծ կուտն գիտ չուզոնք » . դարձեալ կըսեմք թէ ուրիշ խնդրոյ մը վրայ ալ խօսք եղած ատենը « Թող կուսին ուղածուն չախ, մինչեւ որ ձանձրանան ու հանդարտին » ըսած է։

Պատրիարքի մը բերնէն ելած այսպիսի խօսքեր ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ բեմէն արձակուած զոյցներ որ աւտիճան բարեմտութեամբ ալ եղած ըլլան, երբեք հաճութիւն չեն կրնար պատճառել լսողին։ Ս. Պատրիարքը դիտեց արդեօք թէ այս անգամ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Ժողովուրդը հաճութիւն չիմացաւ իւր քարոզին ոճէն, եւ այլ ընդ այլոյ մեկնութիւններ տեղի ունեցան։ Եթէ զուարճախօս է Ս. Պատրիարքը, պէտք է որ չափաւորութեամբ վարուի զուարճախօսութեան մէջ ալ. աղը՝ որ կերակրոց համեմիչն է, եթէ չափէն աւելի դորձածուի, վնասակար ու անարդ կըլլայ։ Ս. Պատրիարքը աղատախօս ու անաչա՛ն է, — բայց աղատախօսութիւն ու անաչառութիւն ալ ցուցնելու տեղը կայ — Ժողովներ, Խորհուրդներ ունինք, կարող է հոն ամեն ուղածը ամենայն անաչառութեամբ խօսիլ։ — Ս. Հայրիկը Նոր ժողովրդակա՛ն է, եւ կուզէ ժողովրդը գեղմն հետ խօսիլ. — Ժողովուրդն ունի իւր ներկայացուցիչները, չնայ անոնց հետ խօսիլ եւ իրեն ժողովրդեան հետ խօսած ըլլալ։ Ս. Պատրիարք Հօր դէմ ո՛չ ոք կը ժողովի, ո՛չ ոք դիտողութիւն կընէ, եթէ դորձով ժողովրդեան հանդիսան ու օգուտը հայեցիցէ։ չէ թէ Ցանկատան այլ եւ Բուսաստան դրեթէ Հայ չմաց որ չիմանայ թէ Խրիմեան մը կայ որ հաւաքանօք կխօսի Հայոց վիճակին վրայ. ուստի ալ հարկ չէ եկեղեցեաց բեմերը ողբերով լեցունել. ահաւասիկ Պատրիարքական աթոռը կը դանուի Խրիմեան. ահա՛ արտօնութիւն ունի Բ. Դրան քով գաւառայնոց համար միջնորդութիւն ընելու. ահա՛ Ազգը դրեթէ դիկաւարական իշխանութիւն տուած է իրեն, եւ հասարակութիւնը

դրեթէ երբեք սցալտի ծայրագոյն վրա տահուծիւն ցուցած չէ եւ ո՛չ մէկ Պատրիարքի։ Ուրեմն, ողբոց Ժամանակն անցած է. դորձելու աւելի՞ կայ ազգասէր Խրիմեանի համար. Գլին դեռ եւս հարաւահարութեանց մէջ է. Չարամեագ դեռ եւս նեղութեան մէջ է. Բիւրսերը տակաւին զարուած չեն եւ մեր ազգայնոց պատիւն ինչքն ու կեանքը դեռ յաղահալի չէ։ Դիմեցէ՛ք, Սրբազա՛ն Հայրիկ, կայսերական կառավարութեան, իմացուցէ՛ք ամեն բան եւ դարման ու գթութիւն խնդրեցէ՛ք։ Այս է Չեր իւրեւ Պատրիարք ընելիքը։ Եթէ այս չընէք, եթէ տակաւին ամեն բան իւր նախնի վիճակին մէջ մնայ, ի հարկէ աղը դո՛ւ չըլլար, իրազիրը դէմ խօսիլ կսկսին եւ ամեն հայ իրաւունք կուսենայ ըսելու թէ « Խրեմեան միայն խօսի ու սղեր յօրինել գիտէ եղեր »։

Եհարցուի թէ՛ մեր մնաց կըրեակա՛նաց վիճակի բարեօրոնս խնդիրը։

Ի՛նչ եղաւ առաջնորդական վիճակաց կարգադրութեան գործը։

Ինչո՛ւ եւս ձգուեցաւ ազգային հին պարտոց վճարման համար սկսուած հանգանակութիւնն, որ ի գլուխ հանելու ուխտ բրած էր Ս. Պատրիարքը։

Երեսփոխանական Ժողովը երեկ Նիստ չըլաւ։ Որոշեր են հախօրդ. նստին մէջ որ առաջիկայ ուրբաթ օրը՝ հոկա՛. Ծ՝ դուստրին։

Յայտնի է թէ՛ խնդրոց կարգը Կիլիկիոյ ու Աղմանքոյ կաթողիկոսութեանց խնդիրն է. սակայն յայտնի չէ թէ դարձեալ ի՛նչ նոր կերպարանք պիտի անուայս խնդիրը նոյն օրը կամ ի՛նչպէս պիտի լուծուի. որովհետեւ ամեն նստին մէջ մէկ նոր գոյն կը տրուի։ Ս. Պատրիարքը վերջնութեւն նիստին մէջ դրեթէ Ժամու մը չափ ատենախօսելով յայտարարութիւն բրաւ թէ՛ գլխավին ու ընդհանուր բարեկարգութեան պէտք կայ ո՛չ միայն յիշեալ կաթողիկոսութեանց այլ եւ Եմիւնի ընդհանրական հայրապետութեան յարաբերութեանց համար։ Յաջորդ. նիստին մէջ երբեք չիլից այս յայտարարութիւնը, իւր այն թէ մէկ քանի աւուր մէջ լցուած ըլլարնոյն պէտքը. այլ « Նոյն օրը ապշութիւն ունէի » եւ այլն, ըսելով ուրիշ առաջարկութեան խնձոր մը դրեց. « այն է՛ Ընդհանուր Ժողովը կիլիկեցւոց ու աղմանքւոց երեք կաթողիկոսական ընտրելի ցուցնէ եւ ընտրութիւնը անոնց թողու »։

Սակայն, մեր նպատակը Ընդհանուր Ժողովին նախորդ. նիստերուն վրայ խօսիլ չըլլալով, բաւական կանաչեմք այս չափ յիշատակութիւն մը, եւ կանցնիմք մեր երեսփոխան Էֆէնտիկեւրուն հարցունելու թէ՛ Գաղաքական Ժողովին համարաւորութեան խնդիրը ինչո՛ւ խնդրոց կարգէն Ընտրելութեանց, մինչդեռ ի սկզբան ներկայանալի խնդրոց դուրսը կերեւար։

Այս համարաւորութեան խնդիրը կարեւոր է։ Ափէնց պիտի հասկցուի թէ

Գաղաքական Ժողովը ի՛նչ գործած է. դաւառական ո՛ր խնդիրները կարդատուած են. ո՛ր դաւառի ազդեցիկը այս Գաղաքական Ժողովոյ օրով հարաւահարութիւններէ աղատուծ են եւ այժմ անդորր վիճակի մէջ կդանուին։ Այս համարաւորութեան կարեւոր է հասկնալ թէ՛ սրբազան Խրիմեանի պատրիարքական դահակալութեան եւ այս Գաղաքական Ժողովոյ օրով ազգային դատարարութեան յառաջդիմութեան համար ի՛նչ նոր միջոցներ ու կարգադրութիւններ հղած են։ Վերջապէս՝ երեսփոխանաց պարտքն է առաջիկայ նստին մէջ պահանջել որ այս համարաւորութեան գործը անմիջապէս կատարուի, եւ պատրիարքական ներկայ վարչութեան ընթացքը երեւան երեսփոխանարակային թէ՛ արդար եւ թէ՛ առնադար աւարձայնութեանց վերջ տրուի։

Ի վերջոյ, Կհարցունեմք մեր երեսփոխան Էֆէնտիկեւրուն թէ՛ ո՛վ կրնայ այլափոխել իրենց առաջարկեալ խնդրոց կարգը, կամ՝ Էնդլովմը բոլորովին աներեւութացունել։ Սրբի՛ վերակալով՝ երեսփոխանութեան առաջին նստին մէջ երեսփոխան մը Էփօսպիոք է թէ « Այս նոր երեսփոխանութիւնը զոյց ու աչալով պիտի ըլլայ »։ — Այս է ունենալիք զոչուցութիւնն ու աչալութիւնը։ Ահա՛ այս երեսփոխանութեան օրով խնդրոց կարգը կյեղաչըլի կամ նոյն կարգէն խնդիր կաներեւութանայ։

Փանի մը տող ալ՝ մեր Հռոմէական եղբայր համար։

Օրերը կանցնին, սակայն կայսերական կառավարութեան կողմանէ տակաւին վերջնական պատասխան մը չեն ընդունիր Հակահատունեանը, հակառակ իրենց բազմադիմի թախանձանոց։ Բայց՝ ինչպէս ասոնք, նոյնպէս եւ Հատունեանք կամ իրենց գլուխն եղող Հատունեան տարտամ վիճակի մը մէջ կը դանուին։ Դարը չնըկեր որ դեր. Հատունեան իրեն հակառակ գանաւորները իրեն քաջ՝ աշխարհական պատիժներով. ուստի իւր մեծաւորին՝ Հռոմայ Պապին ընթացից հետեւելով, բանուղբանաց զէնքին կը իմէ. քանի մ'օր յառաջ այս գէնքը շարժեց Հակահատունեան բարձրատիճան կղերականաց ամենց գէմ, եւ կըսուի թէ վաղեմ ալ եւ աւելի ուժգնութեամբ պիտի վարուի այս գէնքով. սակայն ոչինչ ազդեցութիւն կընէ, որովհետեւ փոսած Ժամու գոտած ու հինցած է։ Թերեւս այս վերջին եւ օրհասական փորձէն ետեւ՝ Հատունեան իւր ուղի փոխները պիտի թօթարդապետին քով դաւանալով իւր Ժողովրդեան մեծազոյն մասին անդարձ ըլլալը պիտի ծանուցանէ եւ անոր հետ աղօթքի ու հսկումի պիտի նստի։ Բայց կերեւայ թէ՛ Հակահատունեանք չպիտի թողուն իւր օձիքը, մինչեւ որ Ժողովրդային բազմածամանակեաց եւրամոխց

հաշուէկէիւր ժողովրդեան չտայ : Գաղափարն իշխանութիւնն ալ ի հարկէ այս մասին զօրաւորէն պիտի ըլլայ ժողովրդեան , եւ Հասունեան չպիտի կըրնայ ըսել թէ կրօնական խնդրոց մէջ ինչ ունի քաղաքական իշխանութիւնը . եթէ ըսէ՝ պատասխան պիտի տրուի իրեն թէ դու ինչո՞ւ ձեռնամուխ եղած ես քաղաքական խնդրոց մէջ եւ այժմ խոյս կուտաս առանց համարաւորութեան :

Ահա՛ , այսպէս լաւ իրենթոյն մը մէջ կը տնտիւ հանճարեղ ու խորագէտ համարուած Հասունեան , եւ իրեն ընդդիմադիր մասը անվճատ կէկենայ : Ո՛չ մընայն մայրաքաղաքիս այլ եւ գաւառացի մէջ անդրադուրի է այս մասը : Գեռ վերջին օրերս Տիգրանակերտի մէջ ալ Հասունեանեանք նշանաւոր ցոյց մը բերեն : Երեք Հասունեան քահանայներու վրայ յարձակելով եկեղեցւոյն մէջ , զանոնք իրենց եկեղեցական զգեստներէն մերկացուցեր եւ եկեղեցիէն արտաքսել են , ազգու կերպիւ ծանուցանելով որ ո՛չ եւս ոտք կոխեն հոն եւ գայթակղեցունեն զժողովուրդը :

Հասունեան էֆէնտին այս շարժում այս րոն առնելով՝ ո՛րչափ ցաւեցաւ արդեօք :

Այս առթիւ կծանուցանեմք թէ Հասունեանց լրագիրն եղալ Մետայր Հագրդէթը քանի մը շարաթէ հետէ գաղթած է : Ոմանք կըսեն թէ Հասունեան գաղթելուցած է անոր ձայնը , բաւական ներդաշնակ ու ազգու համարելով . իսկ ուրիշներէ կըսեմք թէ մօտերս գարձեալ մեր ականջաց՝ պիտի բաղին ճշմարտութեան այս Աղաղակը , աւելի բարձրագոյն կերպիւ :

Իսկիւտարի Ենիմահալլէի թաղի կողմանէ Երեսօթական ընտրուեցաւ մեծապատիւ Մ. Միհրան Էֆէնտի Զարգահանէլեան , փոխանակ Օսեան Գրիգոր Էֆէնտիի՝ որ ուրիշ տեղէ մը ընտրութիւնը ընդունելով ինչեալ թաղին հրաժարական տուած է :

Թողաւի ազգայնոց կողմանէ ալ Արարիկեան մեծ . Մանուկ Էֆէնտին Երեսփոխան ընտրուած է :

Ենիքաւորները այս նորընտիր Երեսփոխաններն , եւ անկեղծ ոգի ու սիրտ կմաղթեմք :

• • • Խմբագիր

Երկայս Զեր ազգօգուտ լրագրոյն մէկ անկիւնը զետեղելու չնոր՝ ընէք :

Մեկերութեան զործարկը ժողով իւր հաշիւները եւթէ մէկ քանի ընդհանուր ժողով ուղղուելիք ստանդարտութիւններ գիւտնին յանձնած ըլլալով , դիւան յարմար դատած է յառաջիկայ կիրակիէ հոկտ . 4 ին ընդհանուր ժողով գումարել . ուստի մեծ . բաժանարարներն կիսող ընէք՝ որ ստանց դանցաւորութեան բարեհաճին նոյն օրը ներկայ գտնուիլ : Սահման վարժարան իժմա՛ Ե :

Ստեփան
Սահման Նոյս
առանաւոր ընկ .
Ա. Մկրտչեան

1870 հոկտ .
Ստեփան

Խ Ս Ո Ւ Ն Լ Ո Ւ Ր Ն Ե Ր

Պատերազմական գործողութիւնները կսկսին փարիզի առջեւ : Հեռագիրը թէ՛ գաղղիացւոց եւ թէ՛ գերմանացւոց կողմանէ լուրեր կը բերէ : Գաղղիացիք գարձեալ միեւնոյն անյաջողութեան մէջ կը գտնուին . իսկ գերմանացւոց համար յաղթող կերթայ զինուոց բազը : Գանի մը նշանաւոր կռիւներ եղեր են , եւ յաղթութիւնը գերմանացւոց կողմին մնալով՝ հազարաւոր գերիներէ զատ Օրէնան քաղաքն ալ գերմանացւոց ձեռքն տնցեր է :

Սակայն , գաղղիական աղբիւրներէ եկած լուրերը գերմանացւոց բոլոր այս հրաշալի յաղթութեանց վրայ գարձեալ կ'յաւելուն թէ՛ գաղղիական զինուորական վիճակն աղէկ է : Եթէ այսպիսի լուրերու հաւատ ընծայեմք , պիտի ընդունեմք թէ՛ ինչպէս տաքարեւն գաղղիացիք կ'հաւատան հարկը հազարաւոր գերմանացիք մօտերս փարիզի առջեւ դիմաւաւ պիտի թաղուին :

Գարձեալ գաղղիական աղբիւրներէ կիսուող թէ՛ գերմանացի զօրաց մէջ այլ եւայլ հիւանդութիւններ ճարակած ըլլալով ամեն օր բաղնիքիւ զհեր կերթան , եւ թէ՛ պաշտպան նռնաղութիւնն ալ քիչ օգէն մեծ սովի մը փոխուելով , խեղճերը աւելի սովէ քան թէ հրացանէ ու թնդանօթէ պիտի կտորին : Բազմ գերմանացւոց կողմանէ եկած լուրերը այս մասին այնչափ երկիւղ չեն յայտնել , եւ շատ հաւանական է որ սակաւաշխատութիւնը եւ յաջողութիւնը միանալով կ'զհաջողեն գերմանացին :

— Գ. Թիէր հիմա ալ Յիօրէնցաւ կը գտնուի : Անշուշտ խաղաղական կառավարութեան ալ նոյն ընդունելութիւնը պիտի դնեն , ինչպէս ուրիշներէն գտաւ : Խաղաղ այժմ իւր նպատակին հասած է . Հռոմն իրն է . Նարդէն չկայ եւ Գաղղիա ալ սակեց ընչ ժամանակ յառաջ ունեցած վայրուն ու ահալու վիճակը չունի : Ուստի խաղաղ չէ թէ 100 հազար զօր օգնութեան կուտայ Գաղղիոյ , այլ մասն անգամ չկարէր : Վերջապէս , Գաղղիա՛ եթէ կ'ըրող է՝ ինքնընք պէտք է ազատէ իւր ինկած փոսէն , կամ Գերմանիայէն ինդրելու է որ գլխաւ իւր վրայ :

— Գաղղիոյ ներկայ կառավարութեան կողմանէ ձեռք բերուած շարժումն կայսեր վերաբերեալ դրութեանց քննութիւնը յատուկ մասնագիտովի մը յանձնուեր է : Ասոնց մէջ իսկ մը հետաքրքրական գրերէ զատ գիր մ'ալ ելեր է , որով Մեքսիկայի վաճառականներէն առնելիք ունեցող գաղղիացի վաճառականք Նարդէնի հետ պայման դրած են եղեր որ եթէ իրենց առնելիքները ընդունին , 100 ին 30ը կայսեր ձգեն :

— Հռոմայ Պապը նկատելով որ զինուորորութեամբ չկրցաւ զէմ գնել խաղաղական բանակին , եւ իւր աշխարհական իշխանութիւնը անկողման պահել , հոգեւորական զօրութեան դիմել որոշեր է : Պատուէր զրկեր է բոլոր եկեղեցեաց , որ չերմեւանդ կրօնական ու աշխարհական անձինքն եկեղեցի ժողովելով Հսկա՛ :

ընեն , քահանայապետական երկրին ազատութեան եւ իւր աշխարհական իշխանութեան վերահաստատութեան համար : Պապին այս վերջին միջոցն ալ եթէ ազգեցութիւն մը չունենայ , այն ատեն յայտնի կըլլայ թէ ինքը Սատուծոյ առջեւ ծանր յանցանքներ գործած է . եւ աւելի մեծն է անխաղաղական համարուելու երկունքը : Հետեւաբար՝ հարկ կըլլայ որ ամեն բանէ յառաջ որոշէ ապաշխարել քուճ հագնելով եւ միտքի վրայ նստելով , որպէս զի իւր մեղաց թողութիւն գտնէ , եւ թերեւս յետոյ՝ իւր կորուսած աշխարհական իշխանութիւնը :

— Զարոնի կառավարութեան որոշումնէից մէջ երկաթուղիի վրայ խօսք բացուելով , գլխաւոր պաշտօնեայն առարկեր է թէ այսպիսի հնարք մը Զարոնի երկրին մէջ ընդունիլը դիւայ պաշտօն տանիլ ըսել է :

— Արապիկէն գրուած համախեր մեծապատիւ Գայմադամին վրայ դոհութեամբ խօսելէն յետոյ , կ'յուսան թէ երբեքն տեղի ունեցած աւաղակութեան գէշքերն ալ չեն պատահիր այսուհետեւ աւար աշարուր՝ հսկողութեան շնորհիւ :

— Վիեննայէն գրուածին նայելով՝ Գ. Թիէր Բեդրապուրի կորչաքօփ իշխանին հետ առնուելէն յետոյ , Վիեննայի գաղղիական գնացունին հեռագրերէ թէ Բեդրապուրիի մէջ իւր պաշտօնը յաջող կերպիւ կատարած է : Սակայն միւս կողմանէ կըսուի թէ Կորչաքօփ իշխանը քանի է որ Ռուսիոյ կառավարութիւնը իւր բռնելիք ընթացքը պատերազմական գէշքերուն համեմատ պիտի որոշէ :

— Ռուսիոյ կառավարութեան զինուորական պատրաստութեանց վրայ տեղեկութիւններ կսկսին գալ : Մեծ փութով յառաջ կտարուին ամեն բան . սակայն գարձեալ աղէկ մը չգիտցուիր թէ ինչ նպատակ ունի : Անդգիտական լրագիրք մեծ ուշադրութիւն կընեն Ռուսիոյ շարժմանց վրայ , եւ դանազան գիտողութիւններով հաւանական կ'համարին թէ Ռուսիա կուպէ իւր կայսրութիւնը տարածել Տաճկաստանի մէջ :

— Փարիզի մէջ եղած ներկայ կառավարութեան նման կառավարութիւն մը ալ Մարտիկոյ մէջ հաստատուեր է : Այս ալ ուշադրեմքն որ մինչեւ վերջին շունչը ամենայն զօրութեամբ աշխատի հայրենեաց պաշտպանութեան համար : Այս ալ զինուորական զօրութիւն կ'գումարէ թերեւս Գաղղիոյ մէջ ուրիշ տեղեր ալ այսպիսի կառավարութիւններ կ'ազմուին , որով ինչպէս կ'գուշակուէր՝ բոլոր Գաղղիա կառավարական կեդրոնական վիճակ մը ունեցած չըլլար : Ինչ կըլլայ այսպիսի վիճակ ունեցած աղբի մը վախճանը :

— Գաղղիացիք՝ որ վերջին օրերս մէկ մէկու քիչ շատ յարաբերութիւն կուենանային օգային թղթատարութեան միջոցաւ , — քանի մ'օրէ հետէ այս միջոցն ալ չեն կրնար գործադրել . որովհետեւ՝ գերմանացիք օգային ճամբարութիւն ընելու կարող անձինք բերել տուեր են , որպէս զի գաղղիական օգապարիկներ տեսնուած առնէ՝ արդիւն զանոնք :

— Ամերիկայի Հասարակական-
թեան արտաքին գործոց նախարար պաշ-
տոնեայ Պ. Սիւրբատ մայրաքաղաքս գա-
լու վրայ է եղեր : Կայսերական կառա-
վարութեան կողմանէ հրաման եղած է
որ Տաճկաստանի մէջ անցած տեղերէն
ամենայն մեծաքանակ ընդունուի այս
նշանաւոր ու պատուարժան անձը :

— Ամսոյս 12ին, Կիւմիւլիսէի մէջ
խիստ ուժեղին վտիւրիկ մը պատահելով
կրթութեան համար հոն ժողովուած հե-
տեւակ զօրաց քառասնի չափ վրանները
տակնուկայ եղեր են հովին սաստիկու-
թենէն, նոյնպէս հեռագրական շատ մը
սիւններ խորտակել եւ 300էն աւելի ծա-
ռեր կործանել են : Ասիէց զատ, երկու
ճամբարդ ու մօտակայ գիւղի մը մէջ աղէկի
տղել մը զսհ գացել են :

— Մէսոպոտիոյ Նախնական դպրոցական
չորհնաւուց ընկերութիւնը դադարեցուց,
Տրապիզոնի Գանուբի ու Սէլանիկի թըղ-
թատարութիւնները, Նաբոլէոն կայսեր
կողմանէ յատկացնալ տարեկան մէկ մի-
լիոն ֆրանկը ներկայ կառավարութեան
կողմանէ չվճարուելուն համար :

— Երկուշաբթի օրը Խաչիւտար Ու-
ղուն-Չայըր ըստած տեղը, նորահնար
ղինուց փորձի համար՝ զինուորական կըր-
թութեան հանգէս մ'եղաւ ի ներկայու-
թեան զինուորական գործոց պաշտօնէին
եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատա-
րաց :

— Ռուսիոյ կառավարութիւնը, առ-
կէց յառաջ փարիզի պանքային արուած
40 միլիոն ֆրանկն այս անգամ ետ ա-
ռել է :

— Գերմանացիք փարիզի կողմերը ամ-
բար մը ձեռք անցնցել են, որուն մէջ
40 հազար խանդար բրնձ՝ շատ մը շաքար
ու խահուէ պարսիմատ ծխախոտ՝ 10 հա-
զար գորգ՝ շատ մը կոշիկ եւ զինուորական
հանդերձ ու պաշար ըլլալով, մէկքանի
միլիոն ֆրանկի արժէք ունի եղեր : Այս
ամբաքը 1500 գաղղիացի զօրաց պահպա-
նութեան տակ է եղեր, բայց չեն կրցեր
գլխադրել գեղմանացոց :

— Հնդկաստանի լրագրներէն առ-
նուելով կծանուցուի թէ՝ թիպէթի ու
Պիրմանիստանի մէջ ուժեղին գետնաշարժ
մը պատահելով, շատ մը երեւելի շէն-
քեր կործանելէն զատ 3500 մարդոց ալ
կորստեան պատճառ եղեր է :

— Պարսընի (Սպանիա) մէջ Սարը
Հիւսմա ըստած տեսակ մը հիւանդու-
թիւն երեւան ելնելով՝ օրը 1000 հոգի կը-
մեռնին եղեր : Այս հիւանդութիւնը ա-
մերիկեան նաւէ մը փոխանցել է :

Այս պատճառաւ իզմիրի առջեւ քա-
րանթինայի կզբուին յիշեալ ջուրերէն
եկած նաւերը :

— Կլաուի թէ՝ Գաղղիոյ արտաքին
գործոց պաշտօնեայն խնդրել է Բրու-
սիոյ թագաւորէն որ փարիզը ուժակո-
ծութենէ խնայուի, որպէս զի բաղմա-
թիւ տարիներէ հետէ անչափ աշխատու-
թեամբ յառաջ եկած հոյակապ շէնքերն
ու երեւելի զարդարանքն աւերակ չը
գառնան : Սակայն, Կիյոմ չէ ընդունել
այս խնդիրը՝ պատասխանելով թէ կըռ-

ուի աստեւ պատուող դիւնն չնայուիր :

— Փարիզի մէջ վերջին օրերս ժողո-
վուրդը գիշեր ու ցերեկ աւելի խմելիքի
ետեւէ խնկած, եւ մեծ անկարգութեանց
ասպարէզ բացուած ըլլալով՝ կառաղա-
րութեան կողմանէ ազդարարութիւն ե-
ղեր է թէ, ամեն մարդուն ուղածին չափ
խմելիք տուող ու ստակնուն հետ խեղ-
քերնին ալ առնող գինեպանները պիտի
պատժուին ու խանութնին պիտի գոց-
ուի :

— Նարոլէոնի գանուած տեղը հըր-
դեհ պատահելով շատ մը կարեւոր դը-
րութիւններ այրել են : Գեռ յայտնի չէ
թէ՝ գիւղուածով թէ գիւտմամբ եղած է :

— Գերմանացիք իրենց գրաւած Ըսթ-
րապուրի քաղաքին կարօտ բնակչաց
օգնութեան համար ստակ հաւաքելու
եղած են : Բրուսիոյ թագաւորին ու դա-
հաժառանգին տիկինը մասնակցել են
այս հանգանակութեան, եւ Պէրլինի քա-
ղաքապետութեան կողմանէ ալ 20000
թալէր տրուել է :

— Կէլիպոլուէն գրուածին նայելով
մէկ իտալական եւ մէկ հելլենական վա-
ճառականական նաւեր ժայռերու դար-
նուել ու խորտակել են :

— Մայրաքաղաքին ամերիկեան նոր-
ընտիր դեսպանը մայրաքաղաքս եկած է :

— Իզմիրի ու Սյուրի մէջ բանող շո-
գեկաւոր՝ որ անցեալ տարի 1461 իրա-
շարժական արդիւնք կունենայ ամեն
տարի 1775 իրայի չափ կունենայ ամեն
շաբթու :

— Սերմիոյ Միքայէլ իշխանին սպանման
գործին մասնակցի համարուելով՝ Ժամա-
նակէ մը հետէ Բէշթի մէջ բանտարկեալ
Գարեթօրիովի իշխանը՝ այս անգամ իւր
բոլոր ընկերաց հետ արձակուել է, բո-
լորովին անմասն ու անպարտ դատուե-
լով :

— Անդղիայէն ելնելով մայրաքաղաքս
գալու վրայ եղող երեք բրուսիական վա-
ճառականական ավիաթարձնաւոր դաղ-
ղիական նաւէ մը բռնուելով՝ թուրքի
նաւարանը տարուել են :

— Կլաուի թէ՝ Անդղիոյ կառավարութիւ-
նը առաջարկել է մասնաժողով մը կազ-
մել, Յունաստանի ներքին վիճակին
քննութեան համար :

— Նարոլէոնի եւ իւր ազգատոհմին
անդամաց անունները կվերցուին նաւե-
րու, փողոյներու եւ թաղերու վրայէն :

— Գաղղիոյ արտաքին գործոց պաշ-
տօնեայն խնդրել է կոմս Պիլմարգէն որ
փարիզի ռաբակոծութիւնը օր մը յառաջ
իմացունելէն յետոյ սկսին, եւ թողտոն
որ շաբաթը անգամ մը քաղաքէն թըղ-
թատար ելնէ : Սակայն այս երկու խն-
դիրներն ալ չեն ընդունուել, առաջի-
նին համար պատասխան տրուելով թէ
պատերազմական կանոնաց բոլորովին
հակառակ է, իսկ վերջինին դէմ առարկ-
ուել է թէ՝ այդպիսի թոյլտուութեան
հարկ չկայ քանի որ դեսպանաց շատերը
թուր փոխադրուած են :

— Բաղմաթիւ սպանիացիք Գաղղիա
անցած են եղեր, գաղղիական զինուո-
րական ծառայութեան մէջ գանուելու
համար :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԷՅՅԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻ

26	Սեպտ. շաբաթ առաւօտ	48	14
"	" ցերեկ	48	10
"	" իրիկուն	"	"
28	Երկուշաբթի առաւօտ	48	5
"	" ցերեկ	48	35
"	" իրիկուն	48	35
29	Երեքշաբթի առաւօտ	47	15
"	" ցերեկ	47	15
"	" իրիկուն	47	10
30	Չորեքշաբթի առաւօտ	47	50
"	" ցերեկ	"	52
"	" իրիկուն	"	22
1	Հոկտ. հինգշաբթի առաւօտ	"	25
"	" ցերեկ	"	15
"	" իրիկուն	"	15
2	Չորեքշաբթի առաւօտ	47	29
"	" ցերեկ	"	29
"	" իրիկուն	"	"

ՊԱՅՄԱՆՔ ՓՈՒՆՁԻ

1. — Միայն շաբաթ օրերը կհրատարակ-
ուի :

2. — Տարեկան բաժանորդաց ինն է մի-
այն երկու արծաթ մէճիտ՝ կանխիկ վճարելի
թէ՝ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց
և թէ՝ դաւառաց համար :

3. — Տեղական ու գաւառական թղթա-
տարութեան ծախքը խնայադրութիւնը պիտի
վճարէ :

4. — Հաւոր 40 փարայ է, և կդառնուի
չայ գրաւաճառաց խանութները և ձեռքէ
ծախողներու քով :

5. — Նրանուցանի տողը 40 փարայ է մէկ
անգամի համար : Աւելի ավան կըլլայ աւե-
լի անդամներու համար :

6. — Խմբագրութեան վերաբերեալ որ
և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Ա-
լաճաճեան, Կ. Պօլիս Չաղմագճըլար-Կօղու-
լու Զիւմլուլլու խան վերի յարկ թիւ 24 :

(Կճանուցանեմք փոնջի մեծապատիւ
բաժանորդաց թէ՝ ներկայ թերթը իրեւ-
չորս նախորդ փոքր թերթ համարելով, սի-
սի վճարեմք մեր պարտաւորած փոքր թեր-
թերը) :

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՏԱՃԿԱԿԱՆ ԼԵՋՈՒԻ

Խմբագրեայ

ՊՕԼՈՍ Գ. ԳԱԼԸՊՃՆԱՆ

Գին 7 դուրուշ

Տաճկական նոր տառերով տպուած
սոյն դասագիրքը Տիվան-Եօլուի ըն-
թերցարանը եւ ամեն Հայ գրաւաճա-
ռաց քով կդառնուի, որ կըլլանդակէ
Օսմանեան տառերուն զօրութեան ու
կցորդութեան կանոնները, արդի ոճով
գործածական այլ եւ այլ գրութիւններ :
Օսմանեան լեզուի մէջ գործածուած Ա-
րաբերէն լեզուի համաձայնութիւն, եւ
գեղեցկագրութեան վարժութիւն ըլլա-
լու համար՝ պարունակած գրութեանց
ձեռագիր կրթութիւնը :

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՀ

Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ ԶԻՒՄՊԻԼԻԼԻ ԽԱՆ ՎԵՐԻ
ՅԱՐԿ ԹԻԻ 24